



Nr. 5.

Mai

1924.

II. aastakäik.

Ilmub üks kord kuus.

Üksik number 25 mk.

Tellimise hind:	Aastas . . . Mk. 300.—	Kuulutuste hinnad:	1 lehekülj . . . Mk. 3000.—
	Pooles aastast . . . " 150.—		1/2 " . . . " 1500.—
	Veerand aastast . . . " 75.—		1/4 " . . . " 800.—
	1923. aastakäik . . . " 50.—		1/8 " . . . " 400.—

Toimetuse ja talituse: Tallinn, Suure Roosikrantsi uul nr. 12. Avatud k. 9—3 p. l. Telefon nr. 10—64

SISU: 1) Riigikogu on oma sõna ütelnud. 2) Omavalitsuse esituskogude laialisaatmisest ja laiendamisest, Eugen Maddison. 3) Vallavalitsuste raamatupidamisest, H. Neuhaus. 4) Kes peaks maksud sisse nõudma? 5) Tükike meie maaomavalitsuse ajalooist, T. Laur. 6) Omavalitsus ja selle ülesanded, O. Suursööt. 7) Eesti omavalitsuste hoolekande aluste arv 1923 a. lõpul. 8) Omavalitsuse päevauudised. 9) Teated Maakondade Liidu ja omavalitsuste tegevusest. 9) Küsimused ja vastused.

Õnnetus käib inimesi mööda —

sellepärast hoidke, et tema Teid ootamata ei taba. — Seda teha võimaldab Teile

Eesti Omavalitsuste Kinnitus Aktsia Selts „OMA“,

kes teostab: **tulekinnitusi,**
elukinnitusi ja
rahekinnitusi.

Madalad preemiad. — Soodsad kinnitustingimised. — Kõik kasu rahvale tagasi.

==== Seltsi juhatus: TARTUS, Lihaturg 7. ====

Omavalitsused, võtke osa Seltsi tegevusest nii aktsiate omandamise, kui ka varanduste „Oma“ seltsis kinnitamisega.

Riigikogu on oma sõna ütelnud.

Oodatud maksuseadus maha maetud.

Oodati ja loodeti, et uus aj. maksuseadus ometi kord tuleb, tuleb ja vallavalitsustele edasielamise võimaluse annab, loodeti senini, kuigi teada oli kui visalt ta edenes ja kuidas talle kallale kiputi. Loodeti sellepärast, et usk oli, et Riigikogu küsimuse lõpuks ikkagi riiklisest seisukohast väljamineks otsustab ja riigi algrakukesi surra ei lase.

Kuid seaduse maksma panemise asemel maeti ta maha. Seda õeldi ette juba siis, kui Riigikogu seaduse Rahaasjanduse komisjoni andis. See oli juba seaduse mahamatmise esimene samm. Rahaasjanduse komisjon täitis nende soovi, kes seda seadust mahamatta tahtsid: ta esines Riigikogule ettepanekuga eelnõu Vabariigi Valitsusele tagasi anda! Ja Riigikogu enamus lükkaski seaduse tagasi!

Et selle otsuse traagika suurus arusaadav oleks, peab valla sissetulekute suurendamise seaduse käiku meelde tuletama.

Üle 46 miljoniline puudujääk vallavalitsuste 1923 a. eelarvates tõendas valla sissetulekute suurendamise vajadust. Seda saadi lõpuks ka Vabariigi Valitsuses aru, et on vaja valdade rahalist seisukorda parandada ja asuti viimaks seaduse eelnõu välja töötamisele.

Esialgse kava järele tuli, pooldades Maakondade Liidu seisukohta, valdade puudujääk katta sel teel, et omavalitsuste kaudu riigile tulevatest maksudest osa vallavalitsuste heaks jääb. Maksumaksjad oleks selle kava järele puutumata jäänud. Sarnane valdade sissetulekute suurendamine oli selleaegsele Rahaministrile täiesti vastuvõtmata. Tema seisukohta ei suutnud selles asjas keski kõigutada. Päästjana nägi ta ainult lisamakse.

Lisa- ja uued maksud võttiski lõpuks Siseministeerium kriisi lahendamise abinõuna uude aj. maksuseaduse eelnõusse, mis pika, pika ootamise järele alles siis, kui 1924 a. eelarved ammugi valmis pidid olema, Riigikogule esitati. Nüüd oli sõna ütelda maksumaksjate esitajatel ja riigielukorraldajatel ühedes ja nendessamades isikutel. Sõna ütlesid esimesed kolme kuu jooksul. Tervelt kolm kuud kulus kõige kiirema iseloomuga seaduse arutamiseks ära kuni otsusele jõuti, et ta — tagasi tuleb anda . . . Kolm kuud vaieldi ta üle.

Üks paragrahv ei olnud ühele rühmale hea, teine teisele. Sõditi iga paragrahvi vastu, mis kuidagi kohusi peale pani kodanikkude kihile, kelle esitajaks ja kasude kaitsjaks ennast peeti.

Pikkade sõelumiste ja kaalumistega saadi lõpuks võrdlemisi ühtlane, maksjatele iseäraliisi raskusi sünnitamata seaduse eelnõu Omavalitsusasjade komisjonis kokku, mis peale valla ja alevite sissetulekute suurendamise ka praeguste maksude korraldamises mõndagi väga tarvilikku ära korraldas, nagu tööstus-, auto- ja suvitusmaksu alal. Kuid siiski oli ühedel vaja vedruvankri omanikkude kasude eest väljaastuda ja nende mõnda sada marka tähtsamaks lugeda kui vallavalitsuste olemasolu, teistel oli kohus isikumaksu vastu järjekorralist vastuvaidlust tõsta ja, et isikumaks seaduses sees, seaduse mahamatmiseks kaasa hääletada, selle juures unustades, et isikumaksu kaotamisega suure arvuline eesõigustatud klass luuakse, kellel õigus valitseda on, kes aga mingisugusi kohusi valitsuse vastu ei kannu, misugune eesõigustatud seisukord vaevait demokraatilise korraka kökkukõlastub.

Seistes väga südilt rühma huvide valvel, anti seaduse eelnõu Rahaasjanduse komisjoni, kus nähtavasti omavalitsusasjade ja olude tundjad täiesti puuduvad, millega ainult komisjoni ettepanek, seaduse eelnõu Valitsusele tagasi anda, seletatav on. Ja rühmade esitajad võivad valijate ees veel suurstada: meie oleme teid uute maksude eest hoidnud! Selle juures kadusid aga suutu ära riigielu korraldajad, kes küsimust riigi heakäekäigu seisukohalt oleks otsustanud. Ettepanek, seada kiires korras uus seaduse eelnõu kokku liikumata varanduse- ja isikumaksu tõstmise asjus, ei lahenda veel küsimust, vaid lükkab ainult otsustamise edasi, võib olla sügiseks, kui Riigikogu juba Nelipühiks suvepuhkusele läheb. Pealegi ei ole mingisugust kindlustust, et liikumata varanduste maksu ja isikumaksu tõstmise seadus paremine läbi läheb, kui juba läbi arutatud aj. maksude seadus, milles täh. maksud kandvaks osaks.

Omavalitsuste maksuseaduste muudatuste ajutise seaduse tagasilükkamiseks leitud vormiline põhjus, et 19 jaan. 1920 a.

liikumata varanduste maksuseaduse muutmise seadus ja tulumaksu seaduse osalise muutmise seadus, millede peale esimene toetab, alles Riigikogu poolt vastuvõtmata on, on küll põhjus, on aga ühtlasi vali süüdistuskõne Rahaasjanduse komisjonile ja Riigikogule enesele. 16 veebr. anti nende seaduste eelnõud Riigikogule ära, senini ei ole Rahaasjanduse komisjon nendega midagi suutnud ära teha. Üle kolme kuu on need rutulise iseloomuga seadused seisnud ja asjata ootanud, kuigi nad ainult kolm päeva komisjonilt oleks nõudnud: seda võrd väiksed ja lihtsad on nende seaduste muudatused. Omavalitsuste asjade korraldamiseks ei taheta aga midagi teha, ja nähtavasti puudub Riigikogus võim, kes kiire iseloomuga seaduste läbivaatamist kiirustada suudaks.

Teiselt poolt, kui vormiliste põhjuste leidja Rahaasjanduse komisjon oleks tahtnud omavalitsuste maksude seaduste muudatuste aj. seadust ellu viia, siis oleks võimalik olnud üksikutele paragrahvidele väga kergelt niisugust kuju anda, et ka seadus vormiliselt vastuvõetav oleks olnud.

Niisama üksikõikne kui Riigikogu enamuse kõne all oleva seaduse vastu oli, oli seda ka Vabariigi Valitsus. Ei saa allakriipsutamata jätta, et Siseminister seaduse vastuvõtmist Riigikogusse toetama ei tulnud.

Ja nii on kolme ja poole kuu jooksul niisama kaugele jõutud kui oldi 16 veebruaril.

Ootused ja lootused on petnud. Vallad kiratsevad edasi vaeselastena. Nende elule kõige tarvilikumad ei anna neile Riigikassa, seda ei luba neile ka Rahvaesitus. Sarnane võeraemalik seisukoht mõlemalt poolt on vallad sinna maale viinud, et nad oma käe peal küsimust ajutiselt seega lahendavad, et maksumaksjatelt sissetulnud maakonnaavalitsuste summad valla tarbete peale ärakulutavad. Seda kaebavad kõik maakonnaavalitsuse liikmed, kelledega küsimuse kohta kõnet olnud.

Kauaks see aga nii kesta võib? Kuhu see võera raha tarvitamine välja viib?

Ei ole vähe neid rahva esitajaid, kes omavalitsuse huvide vastu üksikõiksed ja neid rühma huvide kõrguseni tõsta ei saa. On neidki, kelledele nende olemasolu tarvidus kahtlane. See seisukoht ja uue maksuseaduse elluviimise viivitamine võib lõppude lõpuks kõigile tegelikult selgeks teha omavalitsuste vajaduse, kui vallavalitsused selle tagajärjel, et rühmad neile uusi sissetulekuid ei luba, tegevuse lõpetavad. Kui kohapealsed riigivõimu teostajad puuduvad, kui vallavaesed ilma toetusrahata jäädes nälgivad, kui koolimajad raha puudusel remonteerimata jäävad ja lagunevad, kui sügiseks uued õpetajad vallamata jäetakse, kui ühtki keskvalitsuse korraldust, mis maaelanikkudesse puutub, teostada ei saa, kui neisse puutuvais asjus ühtki vastust ei tule, kui tõsistel silmapilkudel maa vaikib, kui riigimaksud maalt sissetulemata jäävad, kui surnud vaesed matmata seisavad ja kardetavad nõdrameelsed ümber hulguvad, kui koolid sügisel tööd alata ei saa,—alles siis vist saadakse aru, et omavalitsusel ikka ülesandeid kah on, et vallad võeraslapsed ei olegi, vaid oma lihased lapsed.

Vallavalitsuste tegevuse lõpetamist raha puudusel on karta igas vallas, kus suuremaid sissetulekuid tööstuste pealt ei ole.

Sinnamaale on siis jõutud Riigikogu enamuse tahtmisel. Et see kõik riiklites huvides oleks sündinud, seda ei saa vist ükski hing tõendada.

Omavalitsuste maksuseaduste muudatuste aj. seaduse tagasi lükkamisega ja teiste maksudesse puutuvate seaduste eelnõude mitte läbivaatamisega kolme ja poole kuu jooksul on II. Riigikogu oma sõna omavalitsuste kohta ütelnud ja tema kannab ka vastutuse tagajärgede eest.

26. mail 1924. a.

Omavalitsuse esituskogude laialisaatmisest ja laialiminekest.

Eugen Maddison.

Riigikogus üldkomisjonis harutamisel olevas vähemusrhuvuste omavalitsuse ajutises korraldamise seaduse eelnõus on väljen-

dustleidnud meil maksvatele omavalitsustele võõras põhimõte, nimelt laialisaatmine. Esimesel pilgul näib, nagu oleks demo-

kraatlise ja iseäranis meil maksva riigikorra juures enam mõeldav laialimine, nõukogude ja volikogude volituste vabatahtlik mahapanemine sellekohaste otsuste järele, kui sundusline laialisaatmine väljastpool omavalitsust seisva võimu poolt. Kuid see arvamine oleks ekslik ning põhjeneks ebaõigel ettekujutusel omavalitsusest.

Omavalitsuse esituskogud, kuigi nad rahva poolt valitakse, ei ole iseseisvad ning rippumatud seadusest, ei ole, nagu Riigikogu, seadusandlised asutused. Nad on seadustele alluvad kohalised kollegiaalsed täidesaatvad, valitsemisorganid ning nende tegevus on mõeldav ainult kui alaline, katkestamatu, seadustega nende peale pandud kohuste täitmine; järjekult ei või siin kõnet olla vabatahtlikust koduminekust. Vabatahtlik volituste mahapanemine on mõeldav esituskogude liikmete kohta, sest tagasiastunute asemele kutsutakse nimekirjade järele teised, kuid mitte esituskogu enese kohta.

Nagu tähendasime, peab omavalitsuse esituskogude tegevus väljenduma katkestamatuna; järjekult, võiks siin ütelda, ei või ka laialesaatmisest juttu olla, sest ka neil juhtumistel oleksid tagajärjed need samad: puuduks teatava aja jooksul seaduste täitja ning kohaline elu oleks teataval määral paraliseeritud. Kahtlemata oleksid tagajärjed ühed ja samad, kuid küsimus ei ole tagajärgedes. Küsimus on selles, kas on mõeldav, et omavalitsuse esituskogud ise oma saatuse üle otsustaksid ja laiali jähkaksid, arvesse võttes nende tegevuse üldtähendatud tingimusi. Vastuse

kohta ei võiks kahte arvamist olla. Ta on eitav.

Silmaspidades omavalitsuse esituskogude iseloomu ning üldtähendatud tegevuse tingimusi, võiks nende saatuse üle enne nende volituste tähtaja lõppu otsustada ainult mõni kõrgem võim. Ja see oleks täielise detsentralisatsiooni põhimõtte läbiviimise korral seadusandline võim, sest laialisaatmise, s. o. otstarbekohasuse järelvalve kõige tähtsama abinõu tarvitamise õiguse andmine valitsusvõimule tähendaks sel juhtumisel detsentralisatsiooni põhimõtte hävitamist. Olles seaduse tähe järele otstarbekohasuse järelvalvest täitsa vabad, muutuksid omavalitsused faktiliselt valitsusvõimudest ärarippuvateks asutusteks.

Meil maksva korra juures võiks selleks kõrgemaks võimuks olla Riigikogu, kuid ei ole ka takistusi, et selleks oleks Vabariigi Valitsus.

Tähendatud vähemusrahvuste omavalitsuse ajutise korraldamise seaduseeelnõus on laialisaatmise õigus antud Vabariigi Valitsusele. Iseenesest mõistetak, on see piiratud: laialisaatmine peab aset leidma tungiva tarviduse korral. Ei ole sugugi tarvis, et see nõudmine oleks kusagil väljendatud. Ta sisaldub juba Valitsuse poliitises vastutuses Riigikogu ees. Laialisaatmine ilma kaaluvate põhjusteta võib saatuslikuks muutuda Valitsusele enesele. Esitatakse kellegi poolt järelepärimine ehk võetakse omaks sellekohane Riigikogusse tulnud petitsioon ja Valitsus ongi kukutatud, sest Valitsusel puudub meil selle hädaohu kõrvaldamiseks tarviline abinõu — Riigikogu laialisaatmine riigipea poolt.

Vallavalitsuste raamatupidamisest.

H. Neuhaus.

Hiljuti seisis kuskil ajalehes sõnum, et riigikontroll olla otsustanud Siseministrile ette panna, et kõik vallad tulevikus läheksid üle endise Liivi kubermangu raamatupidamise süsteemile, kõrvale jättes kahekordset Itaalia süsteemi, mida Siseminister omalajal kavatses 1. jaanuarist 1924. a. valdadele sunduslikuks teha.

Riigikontroll põhjendab oma otsust sellega, et umbes 80% valdadest peab raamatuid endise Liivi kubermangu raamatupidamise süsteemi järele, mis kerge, kiirelt

parandatav ja paenduv. Nähtavasti, kui tõesti Riigikontroll sarnast motiivi tarvitas, nagu sõnum teatab, siis peaks otsusele jõudma, et siin raamatupidamise süsteemide iseloomustamiseks algupäraseid tunnuseid tarvitatakse, millised kahtlemata end Liivi kubermangu süsteemi ülistamiseks ei kõlba. Et sarnane otsus nende tunnuste põhjal vildakuna avaldus, on selge iseäranis neile, kes end Liivi kubermangu raamatupidamise süsteemi valdades on näinud, tegelikult käsitanud, revideerinud ja

sellekohaseid juhtnööre on annud, igatahes aga mitte riigikontrolli ametkonnale, kes valdada asjanduses seni võhikuna kõrval on seisnud.

Mis see end. Liivi kubermangu süsteem õieti on? Labane, puudulik kameraal arvepidamine peakassa ja erikassa arvete najal, mille juure kuuluvad mitmesugused sidumata kaustikud või arukirjad tulude ja kulude kokkuvõtmiseks ja eelarve jälgimiseks jms. Võib olla, et mõningatele arvepidajatele end. Liivi kubermangu süsteem näib lihtsana ja kergena pidada, kuid igatahes on ta raske enese kontroleerimiseks. Mis aga puutub „kiirelt parandamisesse“, siis peitub siin arusaamatus, sest end. Liivi kubermangu süsteem laseb vigade kõrvaldamist ainult värvilise tindiga ja seega on väljapääsemata ühenduses kõikide kogusummade ja kokkuvõtete parandamine. Kas tohib seda kiireks parandamiseks nimetada? Samuti nimetatud süsteemi „painduvus“ seisab ainult selles, et revideerija päevad otsa peab higestama, enne kui „painduvalt“ paigutatud summade kohta ülevaatliku selge kokkuvõtte suudab teha.

Järjekult pole mingisugust alust sarnase arvepidamise süsteemi ülistamiseks, mis ajast maha jäänud ja uuema aja valda ei rahulda, pealegi, kui valdadel mitmesugusi rahalisi operatsioone, materjaalide tagavarasi, isegi ettevõtete tegevust tuleb arvestada, milleks isegi puht kameraal süsteem otstarbetuks on tunnistatud.

Siseministeeriumi poolt valmistatud raamatupidamise kaval, n. n. eelarveviisilisel kahekordsel Itaalia raamatupidamisel, on ka oma puudused, mis valla raamatupidamist tüütavaks ja keeruliseks teevad ja mõninga vildaku näitega arusaamatusi tekitab. Siin oleks pidanud abiraamatute arvu vähendada, kavandid kokku tõmbama, eelarve korrespondeerimist põhiraamatutest välja jätma, sissekannete koondamise viisi lihtsustama jms. On märgata, et autor omavalitsuse arvepidamise tüübides ja võtetes vilumata on, mispärast ka terve kava kohmakasraskena välja kujunes.

Sellegi peale vaatamata on tarvilik eeltöö tehtud, mis omakord oleks pidanud omavalitsuse tegelaste erikomisjoni arutusele tulema, kuid mitte kaubandusteadlaste ja riigikontrolli kätte vaielusaineks antama. Aeg aga kulub ning kava ja kavandite paljundamine ja laialisaatmine tutvunemiseks ja arvustamiseks kipub hiljaks jääma. Pealegi võib kindel olla, et Maakondade Liit ja -valitsused oma seisukoha uue kava

kohta siiski eitavalt avaldavad ja tagajärg oleks see, et kõige paremal tahtmisel ei suudeta ikkagi 1925 aastaks uut arvepidamise korda valdades maksma panna.

Nii siis, terve viga seisab selles, et alguses kohe uue kava läbivaatamisest asjast huvitatud vallasekretärid ja suuremate omavalitsuste, näiteks maakonna valitsuste raamatupidajad osa ei võtnud. Ja ometi on meie vallasekretäride hulgas kaunike kogu teguvõimulisi arvepidajaid, kes eelarvelist ehk bühshetelist raamatupidamist edukalt käsitavad, samuti asjatundjad administratiiv osakondade juhatajad ja tegelased — alatised valdade revideerijad.

Vahest ei ole hilja nüüdki veel aja võitmise mõttes sarnast segakomisjoni kokku kutsuda, kes valla raamatupidamise kava lõpulikult läbi arutaks ehk põhjalikke parandusi kavas ette võtaks. Vähemalt kõrvalduks seega kava ümbertöötamine Maakondade Liidus ja -valitsustes, milleks igatahes aega ei jatku, kui tahetakse kava tuleva jaanuarist ellu viia.

Muu seas ei peaks asjast huvitatud komisjon pedantlikult valla raamatupidamise süsteemi otsustama, nagu see Siseministeeriumi poolt kindlaks määratud, nimelt kahekordne Itaalia süsteem. Miks mitte Ameerika viisilist ei tohi tarvitada? „Olla vallale hädaohtlik“, nagu keegi arve-teadlane komisjonis arvanud, „võiks summa sattuda võõrasse lahtrisse ja äpardus oleks suur“. Nagu seda Itaalia süsteem ei võimalda, kus vahest summa juhtub võõrasse arvesse, isegi debeti asemel krediiti ja ümberpöördu! Viimasel juhtumisel on vea leidmine juba palju täbaram, kuna Ameerika viisi juures, kus arvete korrespondeerimine ülevaatlikum, vigu hõlpsamini leida võib.

Ameerika viisi vastu väidavad vahest need, kes teda tegelikult ise pole tarvitanud, ehk niisugusi asutusi näinud, kus arvete rohkuse juures Ameerika viisi tülikana tarvitada tuli. Vallas aga, kus harilikult arvete arv vaevalt üle viieteistkümneltõuseb, on Ameerika viisiline pearaamatu pidamine täitsa otstarbekohane: hõlbus ja ülevaatlik, kerge bilansi kokkuseadmiseks ning arusaadav iga revidendile, ka sarnastele, kellele Itaalia kahekordne raske taibata.

Raamatupidamise kava otsustamisel tuleks peajaslikult arvete nimetusi, nende vahekorda ja korrespondeerimise viisi kindlaks määrata, jättes memoriaali ja pearaamatu küsimust täitsa lahti, ehk siis juba käsitada mõlemaid — Ameerika ja Itaalia —

ühtlaselt. Igatahes peaks sekretääri-le-
raamatupidajale süsteemi valikus vabadus
jäetama, nagu seda harilikult iseseisvad
raamatupidajad oma isiklikeks õiguseks
tarvitavad. Raamatupidaja peab teadmi-

sega oma ülesandeid täitma, selleks iga-
sugusi arveteaduses heaks kiidetud võtteid
vabalt tarvitama ja see peaks ka uue valla
raamatupidamise kava tähtsamaks põhi-
mõtteks olema.

Kes peaks maksud sisse nõudma?

Selle küsimuse üle on elavad mõtte-
vahetused ajakirjanduses ja „Eesti Politsei-
lehes“ päevakorral. Viimases rõhutavad
politsei ametnikud, et maksude sissenõud-
mine peaks endiselt politsei kätte jääma.

Küsimus on elulise tähtsusega, sest
praegu ei ole kumbki pool, vallavalitsused
ja politsei, seisukorraga rahul ja politsei
poolt maksude sissenõudmine on hulk
konflikte päevakorda toonud. Omavalit-
sused nurisevad, et politsei liig loiult mak-
susi sisse nõuab, politsei kaebab, et valla-
valitsused maksu nimekirje lohakalt pea-
vad ja surnute ning maksu ära maksnute
nime peale nõudekirje saadavad ja polit-
seile asjata tööd sünnitavad. Õigus on
selle juures mõlemil. Maksude sissenõud-
mine pole poiltse ametnikkudel esimese
järguline ülesanne, korratusi tuleb palju-
des vallavalitsustes ette. Kuid ühe ehk
teise poole süü ei lahenda küsimust, vaid
lihtsam ja kiirem asjaajamine.

Kui meil räägitakse kantseililikusest ja
asjata paberi määrimisest, siis just mak-
sude sissenõudmise praegune kord peegel-
dab kõigeparemine, kui kaugele selles
asjas minna võib.

Ei ole keski tähtjaks oma maksu
ära tasunud, tuletab vallavalitsus maksu-
maksjale meelde, et maks tasumata.
Jääb see meeldetuletus tagajärjetaks, ei
makseta maksu teatud ajaks ära, kirjutab
vallavalitsus võla sissenõude kirja jaoskonna
politsei ülemale. Jga isiku kohta erikirja.
Jga nõudekirja kantakse lauajuhendist (kir-
jade registreerimise raamatust) läbi. Jaos-
konna politsei ülema kantseleis kantakse
kirja sisu jälle laua juhendisse ja kui kor-
raldus, maksu sisse nõuda, raiooni ülemale
kirja peale juurde kirjutatud, läheb kiri teist
korda politsei ülema lauajuhendist läbi.
Saab raiooni ülem politseiülema korralduse,
kannab ta selle, oma laua juhendist läbi ja
täidab korralduse enese sellega, et maksu-
maksjale korralduse teeb vallamaja minna
ja maks viivitus protsentidega ära tasuda.

On see vallamajas sündinud, teatab valla-
valitsus asjast raiooni ülemale, jälle laua
juhendist teadeti läbikandes. Laua juhendi-
dis sisse ja välja rändab kirjavahetus polit-
sei ülema kaudu vallavalitsusse tagasi
märkusega, et maksu nõudekirja täidetud,
kuigi see vallavalitsusel enesel ammu teada.
Nii tuleb kõige paremal juhtumisel, kus
kõik libedasti läheb, ühe maksu sissenõude
kirjavahetust tervelt 11 korda lauajuhendi-
dites läbi kanda, sagedasti aga märksa
rohkem kordi.

Ja milleks see asjata aja ja paberi raisk,
otstarbetu kirjavahetus? Et politseil tööd
oleks. Muuga seda seletada ei saa. Kui
vallavalitsused Vene ajal maksude sisse-
nõudmisega hakkama saivad, saavad nad
sellega ka nüüd korda. Need üksikud
juhtumised maksuvõlglaste varanduse üles-
kirjutamise asjus, mis ette tulla võivad,
sünnitavad kahtlemata vallavalitsustele vä-
hem tüli, kui praegune kirjavahetus valla-
valitsuses eneses, rääkimata asjast tööst
politsei jaoskonna ülema kantseleis ja rai-
ooni ülema juures.

Kaht arvamist ei saa olla. Maksude
sissenõudmine peaks vallavalitsuste asjaks
antama, et lõppu teha naeruväärilisele
paberi määrimisele.

Selle tagajärg oleks muidugi koosseis-
sude vähendamine politsei ülemate kant-
seleides ja väga tugev politseiraioonide
laiendamine, sest praegu on paljude rai-
ooni ülemate ainukeseks tööks maksude
maksmiseks korralduse tegemine, kuna
isegi maksu sisse nõudmist, raha vastuvõt-
mist maksuvõlglaselt, nende kätte ei usal-
data!

Väga iseäraline raiooni ülemate aususe
hindamine.

Maksude sissenõudmise vallavalitsuste
kätte andmisega võidaks aga asi ise sellega,
et maksud märksa rutem saaks sisse nõutud,
millel omavalitsuste huvide suhtes suur
tähtsus. Ka riigivalitsus peaks sellest huvi-
tatud olema.

Tükike meie maaomavalitsuse ajaloost.

T. Laur.

Teatavasti kerkis meil 1905. aastal peale 17. oktoobri vabaduste manifesti väljakuulutamist muu seas ka niisugune õigustatud rahva tahtmine üldise loosungina päevakorra, et vähemalt kõikseisusline maaomavalitsus senise äraiganud rüütlike Maapäeva asemele siin, Eestis, sisse seataks, kas või Vene sisekubernangude semstvo sarnane, nagu seda senaator Manasseini tuntud revideerimiste puhul juba pühalikult töötati. Rohkem Vene tsaarivalitsuselt ja tulevaselt Vene parlamendilt väljatingida ei loodetud, kuna selle uue maaomavalitsuse maksmapanemist pidid meie talurahva saadikud esimeses Vene Riigivolikogus kõige kindlamal kujul ja järelejätmata nõudma. Sellepärast harutati siis ka aegsasti meie tegelaste ringkondades lähemalt just meie maaomavalitsuse küsimust, missugusel kujul selle sisseseadmist nõudma peaks, niipalju, kui võrs seda Vene revolutsiooni kiire arenemise käigu puhul siis suudeti. Muu seas tunnistati hädatarvilikuks sarnase komisjoni loomine, kelle ülesanne oleks meie uue maaomavalitsuse põhiseaduse eelnõu kiires korras väljatöötamine ja selle eelnõu meie rahvasaadikute läbi tulevasele Vene Riigivolikogule esitamine.

Niisuguse komisjoni pildid meie valdade täiskogude poolt valitud valdade esitajate üldkoosolek (vähemalt Põhja-Eestis, Lõuna-Eesti kohta mul andmeid ei ole) valima, kes seks Tallinnasse kokku oleks tulnud. Tekkis küsimus, kes pidi nende vallaesitajate valimisteks üldkorralduse tegema. Vallaomavalitsuse tegelaste hulgast leidis siis sarnane vägimees, kes terve korralduse oma peale võttis. See oli Harjumaalt Rapla vallakirjutaja Joosep Maksim, keda kui kauaaegset suurte kogemustega omavalitsuse ning seltskonna tegelast ülemaaliselt hästi tunti ja austati. Vaatamata revolutsioonilise ajajärgu peale, ei kaotanud külmavereline ja tõemeelne J. Maksim mingis küsimuses „seaduslist alust“, et keegi juriidiliselt tema õigehõlmast kinni haarata ei saaks. Tema, julge-mees, saatis siis kõigile Põhja-Eesti (ja võimalik, et ka Lõuna-Eesti) vallavalitsustele alljärgneva eestikeelse ametlise ringkirja täh. esitajate valimiste üle (ainult vallavalitsuse nurgatempel oli eestikeelse puudumisel venekeelne,) väljamines

sellest seisukohast, et 1866 aasta kogukonna omavalitsuse- ja selle maksmapanemise seaduse §§ 11 ja 25 põhjal võisid ju vallaomavalitsused, „nõu pidada ja otsusi teha kogukonna soovimiste ja tarviduste pärast“, kui ka teatavatel juhtumistel rahvakeeles ametlisi kirju vahetada, millest aga Vene võimud teatagi ei tahtnud. 17. oktoobri manifestis kuulutati ülesloetud „vabadused“ ka maksvateks.

Et see ringkiri hiljem kui mässu-sisuline ka Vene võimude poolt „keelatud kirjanduseks“ loeti ning ära korjata püüti, siis on see, paraku suures osas vallavalitsustest kaotsi läinud, vähemalt Harjumaal, kuna seal ainult paarist vallavalitsusest mul korda läks selle paljundatud originaali leida, mida meie omavalitsuse ajaloo kohta väga tähtsa ajaloolise dokumendina siinkohal sõna- sõnalt esile toon.

M. В. Д.
РАППЕЛЬСКОЕ
Волостное Правление

N. N.

Ревельского уѣзда,
Эстляндской губернии

5. ноября 1905 г.
№ 1210.

Адресъ: М. Раппель
чр. ст. Раппель

Vallavalitsusele.

Meie kodumaa omavalitsus — Maapäev, nagu tuttav, kui ka kõik asjaajamine ja juhtiv võim selles omavalitsuses ja tema asutustes on ikka ja alati olnud ja on praegugi veel ühe ainsa, nimelt mõisniku seisuse päralt, kes kõik õigused oma käes kinni peab ja rahvale üksi kohused kanda jätab. Niisugune olukord on rahva väljakannatamata seisukohale pannud, liiategi veel nüüd, kus maaomavalitsus põhjalist ümberloomist nõuab, nii et ka rahvas oma asemikkude kaudu maa omavalitsusest osavõtma peaseb, ja uuesti sünnitavale omavalitsusele uut ajakohast põhjuseadust vaja on, kuna mõisnikud nimetatud seaduse eelnõu kokkuseadmise ja väljatöötamise niisamati oma seisuse asjaks peavad ja rahva asemikka sellest osa võtma ei ole kutsunud. Mis nüüd teha? Silmapilk on kasin ja kallis, sellepärast: käed rüpest ja tööle! Meie ise peame ennast aitama, ise peame maaomavalitsusele uut põhjuseaduse eelnõu valmistama hakkama, ise peame selle eelnõu tulevasesse Riigivolikogusse saatma. Mõnusad mõtted ja siledad sõnad veel üksi ei aita, kui tegu

kannul ei käi. Sellepärast peaks vald täie-
kogu koosolekul vähemalt kaks tublit, asja-
tundjat meest valima, — kui valla keskel
ei peaks leidma, siis väljaspoolt valda, —
kes Tallinnasse kokku tulevad ja maa oma-
valitsuse põhjuseaduse eelnõu väljatöötä-
mise tarvis komisjoni valivad. Koos-
olekust peaksivad peale valdade poolt vali-
tud saadikute osavõtma ka rahva agara-
mad ja tublimad tegelased, nagu: seaduse
tundjad, ajakirjanduse asemikud j. n. e.

Koosolek tuleks tingimata novembri kuu
lõpul ehk detsembri kuu algul ära pidada.

Koosoleku päeva,
koha, kui ka päeva-
korra teadaandmine
ilmub ajalehtedes.

Soovitav on, et
vallad Rapla valla-
valitsusele võimalikult
pea teataksivad, keda
nad saadikuks on
valinud.

Vallavanem:

J. Suurthal.

Kirjutaja:

J. Maksim.

Kuna sõjaseadus
Eestis 1905 a. no-
vembri lõpul või det-
sembri algul maksmä
pandi ja karistussal-
gad oma metsikut
tegevust ülemaaliselt
algasid, siis polnud
korralikust valdade
esitajate üldkoosole-
kust Tallinnas sarna-
sel kujul, nagu täh. ringkirjas mõeldud,
juttugi, olgugi et õige paljude vallatäis-
kogude poolt ikkagi seks esitajad ära
valiti. Missugusel surnud punktil aga meie
uendatud maa omavalitsuse kujunemise
asi hiljem seisis, on meil kõigil teada. Ka
suri meie agaram omavalitsuse tegelane
Joosep Maksim poliitilise emigrandina juba
23. (10) novembril 1906 a. Daanimaal
ära, ilma et temal korda oleks läinud
oma ideaalide teostamist, mis vast 12 aasta
pärast seda suuremas ulutuses sündis, oma
sillega näha ja sellele kõige hingega
kaasa rühmata.

Et kadunud J. Maksim meie omavalit-
suse arendamis aladel üks esimestest radi-
kaalsematest vagude ajajatest oli, siis jääb
tema isikust kustumata mälestus Eesti

omavalitsuse arenemis ajaloosse aukohale.

J. Maksim sündis Viljandi maakonnas
Põltsamaal mõisa teenija pojana, kust hil-
jem vanemad Harjumaale rändasid, siin
talupidajateks hakasid ning viimaks ka
talu omandasid. Noor Joosep sai oma
hariduse Tallinna linna-koolis, hiljem tegi
ta rahvakooliõpetaja eksami ja asus
Harjumaale, Kose kih. Oru kogukonda
kooliõpetajaks, kust ta hiljem Harmi valla-
kirjutajaks üle läks. Niihästi Orul kui ka
Harmis võttis ta elavalt avaliku elu tege-
vusest osa, asutas laulu- ja muusika koore

ning lugemiseringe.
Ühtlasi oli ta ka agar
ajalehtede kirjasaatja.
Jsegi väikest kohalist
pilke- ja sündmuste
kuukirja paljundatud
käsikirja näol toime-
tanud J. M. siis, 40 a.
eest, Harmis, kus
kohaliste elu ja „väge-
vate“ varjukülgi piitsu-
tatud. See pilkeleht
ajanud kohalikud või-
mud marru. Posti pealt
näpatud nummer sar-
nast lehte toimetatud
haagrehi kätte. Selle
„asjaliku tõenduse“
põhjal alati süüdistust
„lehetoimetaja“ M.
vastu ja ähvardati teda
Siberisse asumisele
saata, kui rahva ässi-
tajat. See süüdistus asi
veninud kuni 1889 a.
kohtu reformideni, mil
ta ära lõpetatud. Selle

vastu hindas rahvas M. väärilise lugupida-
misega.

Peagi valiti ta Harjumaal suuremasse
valda, Raplasse, vallavalitsuse ja vallakohtu
kirjutajaks, kus ta vahetpidamata aastat
14—15, kuni 1905 aastani töötas, täites
ühtlasi ka Rapla ülema talurahvakohtu
kirjatoimetaja kohuseid. Üldine valdade
ühendamise ajajärk andis hulk korraldus
tõid. J. Maksim töötas esimesena
kõik vallaraamatute ja aasta aruannete
vormid välja ja esitas need kubermangu
talurahva asjade komisjonile, kus need
vastav komisjon oma korda läbi vaatas,
heaks kiitis ja kinnitas, ning kõikides Põhja-
Eesti vallavalitsustes maksmä pandi. J. M.
poolt väljatöötatud vormid jäid maksmä
Vene valitsuse ajajärgu lõpuni. Ka valla-



Joosep Maksim.

majade eeskujuliste plaanide väljatöötamisel oli M. tegev, kuna tema väljatöötatud vallamajade plaane saadeti talur. komisaride poolt vallavalitsustele eeskujuks vallamajade ehituste puhul. Suures Rapla vallas ehitati M. tehtud plaani järele põline kivist vallamaja, mis oma ruumide jaotuse poolest üks eeskujulisematest vallamajadest on.

Vaatamata suure vallavalitsuse ja kohtu kantselei- töö peale, leidis J. M. võimalusi avaliku elu tegevusest osa võtta. Just J. M. õhutusel ja virgutusel tekkis Raplas rida seltse ning laulu- ja muusikakoore. J. M. töötas ka valdadesse telefoni- võrgu asutamise projekti kallal, et telefoni rahvale kättesaadavaks teha, kus juures tal suurte raskustega ja Balti aadeli eesõigustatud seisukohtadega kokkupõrgata tuli; püüdis valdade vahelist eestikeelse kirja- toimetuse sisseseadmise küsimust lahendada, mis seaduse mõiste järele lubatud, kuid millest võimud teadagi ei tahtnud. Jsegi mõisnikke aadelitega pidanud ta igal soodsal juhtumisel pikki vaielusi selle üle, et loobugu need oma iganenud eesõigustest maaomavalitsuse aladel, mille tõttu ka Eesti rahva saadikutel võimalus oleks maavalitsemisest osa võtta, mis aga hüüdjaks hääleks kõrbe jäi. 1905 a. annud pikameelne M. mõisnikkele tungivalt nõu maaomavalitsuse põhjalikku uuendust, rahvanõuete kohaselt läbi viia, vabatahtlikult enda ainuõigustest maaomavalitsus- aladel lahti üteldes. Sellele järgnes kuberner i ähvardas teda maalt välja saata. Kalju-

kindel M. ei painutanud end ülemuste tujude alla. 1905. a. sõjaseaduse tuleku puhul ei mõtelnud J. M. Eestist lahkuda, põhjendades selle peale, et õigemehe hõlma keegi ei hakka. Alles ta lähemate sõprade tungiva nõudmise peale sõitis ta esmalt Rootsi ja hiljem Daanimaale, et peagi kodumaale tagasi pöörata. Kuid asjaolud kujunesid Eestis teisiti. Karistussalk kindral Besobrasovi juhatusel mõistis M., kui revolutsionääri tagaselja surma. 10.000 kuldrubla töötatud kuulutuste läbi sellele tasu anda, kes M. elusalt või surnult karistussalga kätte toimetaks.

Daanis asus M. piimaasjandust õppima. Külmetamise tagajärjel jäi ta kopsupõletikku, mis ta eluküünla 23. (10). nov. 1906. a. kustutas.

Ta põrm puhkab Kopenhagenis Friedrisbergi surnuaial, kuna ta kalmuküngast tema Daani sõbrad seni korraldanud olla. Tema perekonna eest hoolitsemise ja ta ainsale tütrele Soome kõrgema koolihariduse andmisega on soomlased tänuvääriliselt palju ära teinud, kuna Vene Keskvalitsus M. põrmu Eesti mulda toomise kate- gooriliselt ära keelas, vaatamata selle peale, et selleaegne vabameelne Eestimaa kuberner Baschilov seks omastele lubakirja välja annud.

Nii traagilised olid Eesti maaomavalit- suse loomise algatusidud ning sarnast Kolgata teed pidid esimesed vagude aja- jad meil käima. . .

Omavalitsus ja selle ülesanded.

O. Suursööt.

I. Omavalitsusmõiste ja arene- mine.

Valitsus on väga sagedasti tarvitata- v sõna, aga oma sisu poolest väga mitme- suguse tähendusega. Nii räägime meie riigi, linna, maakonna, valla, mõisa, kooli, vabriku jne. valitsusest, selle juures sage- dasti vaevalt ettekujutades, mis on valitsus selle sõna tõsisem mõttes ja kuidas tuleb neid mõisteid juriidiliselt tarvitada.

Seaduse mõiste järele on valitsus (Ver- waltung) avalikõigusline asutus: riik, vald, linn jne., kuna puht eraõigusliste asutuste, mõis, vabrik, kaubamaja jne. valitsused ei

ole mitte valitsused selles mõttes, vaid ainult selle asutuse juhtimiseks teatud volitustega varustatud isikud.

Riigivõim jaotatakse Montesquieu õpe- tuse järele kolme ossa: seadusandlus (legis- lativ), kohus (juridiktion) ja valitsus ehk riigivõimu täidesaatev osa (executiv). See viimane, riigivõimu osa, ühes kõige oma kõrvalharude ja allüksustega ongi õieti, selle sõna tõsisem mõttes, valitsus.

Valitsuse tegutsemine võib väga mitme- sugune olla, selle järele, missugune riigi põhiseadus oma iseloomu poolest on, kas absoluutne monarhia, konstitutsiooniline

isevalitsus, rahvavabariik, respublik j. n. e. Selle järele aga, kas valitsus kõik riigivalitsemise (executiv) ülesanded oma käes peab, või jälle osa nendest ülesannetest iseseisvate allüksuste vahel ära jaotab, räägime meie riigivalitsusest ehk omavalitsusest.

Omavalitsus ei ole sellega mitte riik riigis, nii kui seda mõnelt poolt oletada püütakse, vaid omavalitsus on üks osa riigivalitsusest ja tema iseseisvus on vastavate seadustega enam ehk vähem piiratud.

Igas riigis on omavalitsuse võimupiirid omaviisi ära määratud. Ühes riigis on omavalitsusele laiemad, teises jälle kitsamad tegevuse vabadused antud. Üksikasjaliselt neid piirisi ära määrata ei ole otstarbekohane ja see küsimus tuleb omavalitsuse ülesannete kirjelduse puhul lähema vaatluse alla, siin kohal märgin ainult kaks äärmust sellel alal ära, nimelt Saksa ja Inglise omavalitsused.

„Omavalitsuse ülesannetesse kuulub kõik, mis temale seadustega on lubatud“ (Inglismaa).

„Omavalitsuse ülesannetesse kuulub kõik, mis seadustega temale keelatud ei ole“ (Saksamaa).

Nende kahe lausega on wahe tehtud omavalitsuse, kellele seadustega kindlaks fixeeritud ülesanded on määratud, ja omavalitsuse vahel, kellele peale kindlaks määratud ülesannete veel vaba võimalus tegutmiseks on antud, nii palju, kui palju see üleüldiste seadustele vastu ei käi. Sellepärast valitseb ka Saksa omavalitsuse töös ja tegevuses äraarvamata mitmekesisus, kuna Inglise ja teiste maade omavalitsuses, kus nende ülesanded seadustega fixeeritud on, nende tegevuses ühtlus olemas on. Mõlemil vormil on muidugi oma head ja halvad küljed. Selle küsimuse juurde tulen ka omavalitsuse ülesannete käsitamisel veel tagasi.

Kokkuvõtlikult võiksime omavalitsusmõiste järgmiselt ära määrata: omavalitsus on üks osa riigi sisemisest valitsusest, misugune oma ülesannete täitmisel ja sellega seotud kulude katmisel riigivõimu poolt teatud iseseisvusega varustatud on.

Sellega kuuluksivad omavalitsuste hulka kõik need asutused, mis riigivõimu poolt avalikõigusliste asutuste hulka on arvatud ja oma ülesannete täitmisel ning sissetulekute muretsemises teatud määrani iseseisvad on, seega peale linnade, maakondade ja valdade veel kaubandus-, tööstus-, põllutöö- jne. kojad.

Omavalitsuse arenemine.

Omavalitsuse arenemiskäiku vaadeldes paistab kohe silma, et linnad küll kõigevanemad omavalitsused on. Linnadele järgnevad külad ja kihelkonnad, vallad ja maakonnad.

Eelpool nimetud teised omavalitsused, kaubandus-, tööstus-, põllutöökodade jne. näol, on alles õige noored ja neid võiks ehk, peale üksikute, täiesti modern omavalitsusteks nimetada.

Kõige kaugemale minevikku võime meie linna omavalitsuste arenemist jälgida. Juba vanal ajal Rooma ja Greeka ilmariikides võime linnades üksikuid omavalitsuse jälgi leida, ehk need seal küll alles väga tumedad ja väljakujunemata on. Nii on mitmes selleaegses sadama linnas ja kaubanduskeskuses vastavatele seisustele teatud õigused antud iseseisvalt omi seisuslisi ülesandeid täita, oma liikmeid teatud juhtumistel ise oma kohtute kaudu karistada jne.

Juba palju kindlamad andmed ja selgemad teated on meil olemas linna omavalitsuste arenemise kohta keskajal. Kõige paremini võime seda jälgida Rooma ilmariigi pärijate juures Karl Suure ajast alates, nii nimetud „Saksa rahvuse Rooma riigis“ (das römische Reich deutscher Nation). Siin arenesid linnad ja sellega ka linnaomavalitsused, lühidalt kokkuvõttes, järgmiselt:

Ristisõdade ajal, osalt juba varemgi, kus roomlased ja mitmesugused hommikumaarahvad Keskeuroopaga lähemalt kokku puutusid, tekkis elav kaubandusline läbikäimine nende rahvaste ja Kesk- ning Põhja-euroopa elanikkude vahel.

Et sellel ajal aga liikumine suurte raskustega ühendatud oli, iseäranis veel liikumine suurte varandustega, siis ühinesivad kauplejad teel suurteks karavaanideks, et oma varandust parem kaitsta ja igasuguseid raskusi teel ühisel jõul ära võita.

Kui niisugune kaupmeeste voor kohale jõudes oma laagri ülesse löi ja kaubad välja pakkis, siis ei võinud see ju arusaadavalt iga üksiku ostja pärast sündida, vaid selleks valisivad nad teatud aasta ajad ja kohad, kus kohalikud elanikud pidustus- teks, koosolekuteks, usu- ja muudeks pühadeks kokku tulid jne. Sarnastel kohtadel tekkisid ajajooksul kindlad laadad.

Et mitmed kaupmehed alalisest rändamisest ära tüdinesid, asutasid nad kindlad kaubamajad, kuhu suuremad kaubatavarad paigutusid ja sealt juba mööda maad laiali saatsid. (Järgneb.)

Eesti omavalitsuste hoolekande aluste arv 1923 a. lõpul.

(Riigi Statistika Keskbüroo andmed).

№№	Nimetus	Hoolekande aluste arv			Märkused	Iga 100 elaniku kohta tuleb hoolekande aluseid
		Kinnisi	Lahtisi	Kokku		
Maakonnad.						
1	Harju maakond	250	1.000	1.250	ligikaudne	1,29
2	Tartu "	500	1.400	1.900	ligikaudne	0,83
3	Viru "	278	842	1.120		0,98
4	Võru "	189	873	1.062		1,36
5	Pärnu "	282	709	991		1,32
6	Viljandi "	238	852	1.090		1,61
7	Lääne "	75	556	631		0,88
8	Petseri "	400	900	1.300	ligikaudne	2,23
9	Saaremaa "	45	477	522		0,98
10	Järva "	250	600	850	ligikaudne	1,53
11	Valga "	246	372	618		2,13
	Maakondades kokku	2.753	8.581	11.334		
Linnad.						
1	Tallinn	433	2.000	2.433	lahtise hooleal. arv ligikaudne	1,97
2	Tartu	500	1.600	2.100	ligikaudne	4,19
3	Narva	155	416	571		2,11
4	Pärnu	200	500	700	ligikaudne	3,77
5	Valga	88	219	307		2,82
6	Viljandi	58	3	61		0,64
7	Rakvere	48	130	178		2,32
8	Võru	29	121	150		2,95
9	Haapsalu	50	30	80	ligikaudne	1,89
10	Kuresaar	50	100	150	ligikaudne	3,71
11	Paide	40	60	100	ligikaudne	3,36
12	Petseri	10	20	30	ligikaudne	1,49
13	Baltiski	15	15	30	ligikaudne	2,84
	Linnades kokku	1.676	5.214	6.890		
	Üldse	4.429	13.795	18.224		

Omavalitsuse päevauudised.

Hoolekande seadus.

Hoolekande seaduse eelnõusse võeti Riigikogu töökaitse komisjonis 14. mail s. a., kokkukõlas Maakondade Liidu esitaja ettepanekule, tähtis põhimõtteline täiendus sisse. § 25 lisati juurde järgmine lõige:

„Kui isik, kes abitarvitaja eest kohustatud hoolt kandma, oma kohuse laiskuse, hooletuse või kangekaelsuse pärast või muul sarnasel põhjusel täitmata jätab, on abiandjal asutusel õigus selle isiku teenistusele ja muile sissetulekuile keeldu peale panna, kantud kulused tema varandusest sissenõuda või teda sundusliselt töömajasse paigutada või mujale tööle saata niikauaks, kuni kõik kantud kulud tasutud saavad ja tema oma kohuseid vabatahtlikult täitma hakkab.“

Ühenduses sellega lisati § 146 juurde kolmas punkt, mis ütleb, et töömajade ülesandeks „nende isikute töölepanemine, kellelt muul teel võimalik ei ole neid hoolekande kulused sissenõuda, mille tasumiseks nemad kohustatud.“ Töömajas viibimise aja ja palga kinnipidamise äärmääramiseks lisati § 158-le järgmine teine lõige juurde: „Isikud, kes § 146 pt. 3 ettenähtud otstarbel töömajasse paigutatud,

jäävad töömajasse niikauaks, kuni tasutud on need hoolekande kulud, mille maksmata jätmise tõttu nemad töömajasse paigutatud, kuid mitte üle kolme aasta.“

Ühel ajal sellega võeti täiendus seaduse eelnõusse, et isiku eest, kes vähemalt 20 a. ühe ja sellesama tööandja teenistuses seisnud, on kohustatud kuni surmani hoolt kandma tööandja ehk selle järeltulija, kui teenistuses olija sedavõrd töövõimetuks jäänud, et ennast äraelatada ei suuda.

Ehitusseaduse eelnõu

on Teedeministeeriumi poolt kokkuseatud ja asjast huvitatud asutustele paranduste tegemiseks kättesaadatud.

Omavalitsuste maksuseaduste muudatuste ajutine seadus

lükati Rahaasjanduse komisjoni ettepanekul 22. mail Riigikogu poolt tagasi.

Valla raamatute asjus

on Siseministeerium eelarvelise kahekordse Itaalia süsteemi juurde kindlaks jäänud ja esitanud selle Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks.

Teated Maakondade Liidu ja omavalitsuste tegevusest.

Vallavalitsuste raamatute vormide asjus

saatis Maakondade Liidu juhatus 22. mail Vabariigi Valitsusele märgukirja.

31. oktoobril 1923 a. lepitati Maakondade Liidu nõukogu koosolekul selleaegse Siseministri hra Einbundiga kokku, et ühtlane raamatupidamise süsteem pannakse maakonnavalitsuste poolt 1. jaan. 1925 a. maksma ja et vastava raamatupidamise süsteemi väljavalimiseks Siseministeeriumi ministeeriumi poolt väljatõetatud kahekordse Itaalia süsteemi vormid, samuti ka praegu kohati juba tarvitusel oleva kahekordse Ameerika raamatupidamise vormid kõigile maakonnavalitsustele ja Maakondade Liidule kätte saadab, et maakonna-

valitsused koha peal ühes vallavalitsuste tegelastega need läbi harutaks, sündsana süsteemi välja valiks, mille järele Liidu nõukogu küsimuse lõpulikult otsustab ja oma seisukoha Siseministrile esitab.

Sellest ajast on seitse kuud möödunud, kuid mingisuguseid vorme pole Siseministeerium omavalitsustele tutvustamiseks kätte saatnud. Selle asemel on Siseministeerium, saadud teatete järele, eelarvelise kahekordse Itaalia süsteemi järele kokkuseatud raamatute vormid Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks esitanud, möödamminnes omavalitsustest, keda küsimus esimeses järjekorras puudutab.

Arvesse võttes seda iseäralikku taktika, raamatute vormide maksmapanemise asjust

missuguste vormide kohta omavalitsuste esialgne eitav seisukoht teada, palub Liidu juhatus oma märgukirjas Siseministeeriumi poolt esitatud vormid kinnitamata jätta ja küsimus omavalitsuste lahendamata jätta korras, nagu 31. oktoobril l. a. kokkulepiti.

Märgukiri riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioni seaduse kohta.

Et pensioni seaduse eelnõu vahekorra omavalitsuste igakuuliste maksude ja riigi iga aastaste summade suuruse kohta pensioni kapitali heaks lahtiseks jätab, pööras Liidu juhatus Riigikogu rühmade poole ettepanekuga, et selle seaduse eelnõu § 2-st nii täiendataks, et riigi poolt maksetav summa proportsionaalselt vähemalt niisama suur oleks kui omavalitsused maksavad.

Vallasekretääride täienduskursused.

Vallasekretääride täienduskursustest soovivad esialgse ülesandmise järele 240 sekretäri ja abilist osavõtta. Arvesse võttes seda hulka ja kursuste korraldamise võimalusi, otsustas Liidu juhatus korraldada tänava suvel juuni ja juuli kuudel neli kursust, neist 2 Tartus, teised Tallinnas ja Viljandis. Kursuste algupäev on veel kindlaks määramata, mis oleneb lektorite ettelugemise võimalustest ja ruumide saamisest. Esialgse kava järele algaks kursu-

sed peale Jaanipäeva, missugune veel kaugeltki lõpuotsus ei ole.

Kursuste eeskavas on ettenähtud riikline korraldus, seadusetundmine, Eestikeel, vallavalitsuse asjaajamine ja raamatupidamine, kokku 116 tundi. Kursused kestaks kolm nädalat ja päevas oleks 7 töötundi.

Lektoriteks püütakse võimalikult asjatundjaid isikuid leida. Tartu kursuste jaoks teatakse juba nimetada nimesi, nagu ülikooli lektor J. V. Veski, prokuröri abi V. Jõoram, K. Mätlik, prof. N. Maim j. n. e.

Et raamatute vormid vallavalitsuste jaoks Maakondade Liidust mitteolenevatel põhjustel väljatöötamata on, ei saa raamatupidamise alal loodetud kindlat süsteemi käsitada, vaid Liidu juhatus on tarvilikuks tunnistanud kursustel kõiki süsteeme käsitada, kõik süsteemid äraõpetada, nii et sekretäridel enestel võimalus avaneb süsteemi valikul asjatundjatena kaasärääkida.

Missugustest kursustest keski osavõtta soovib, selle üle koguvad maakonnaavalitsused praegu teateid.

Kursuslastele korraldakse ühiseluruumid.

Vallasekretääride koosolekul avaldatud kartus, et kursuste järgneva eksamiga aetakse poliitilisi sihte taga, on enam kui naiiv. On ju kursused vabatahtlikud täienduskursused ja mingisugusi eksamisi kursustele ei järgne. Esimene eksamite eitaja on Maakondade Liit ise.

Küsimused ja vastused.

Küsimus Nr. 9.

Kas võib mitte osakonna juhataja maakonnaavalitsuse liige maakonnaavalitsuselt palka saada, kui palk on osakonna juhatajatele määratud?

Vastus: Ei või.

Viru maakonnanoõukogu andis 2 märtsil 1922. a. maakonnaavalitsuse liikme H. Nurki juhataja olevad osakonnad esimehe ja sekretäri kätte ja pani nende osakondade juhataja palga krediidi kinni. H. Nurk lahkus ametist, kuid nõudis maakonnaavalitsuselt kohtu läbi palka. Rakvere-Paide rahukogu rahaldas nõudmise. Asi oli 22 nov. 1923 a. Riigikohtus harutusel ja viimane leidis, et rahukogu on asjajarutamise juures tähelepanemata jätnud, et Viru maakonnanoõukogu protokollil järel

30 märtsil 1921 a. sama maakonnaavalitsuse liigete palk määratud kui osakonna juhatajatele. Palga saamine on seega Viru maakonna val. liigetel osakonna juhatamisega ühendatud. Sama maakonna nõukogu otsusega 2 märtsil 1922. a. määrati senise nõudja H. Nurki juhatusel olnud osakonnad anda maakonnaaval. esimehe ja sekretäri juhataja alla ja nende osakondade juhataja palga krediit sulguda 16 märtsil 1922 a. alates. Nõudja pidi näitama, et see otsus äramuudetud ehk tühistatud oleks saanud ehk jälle, et ta tööpooldest aprilli, mai ja juuni kuude sees 1922 a. veel Viru maak. administr. ja tervishoiu osakondi veel mitte tema käest äravõetud ei olnud, seda enam, et ta rahukohtuniku juures 2 aug. 1922 a. ise seletas, et ta enam Viru maakonnaaval. teenistuses ei

ole. Sellepärast otsustas Riigikohus Rakvere- Paide rahukogu otsuse tühistada ja asi uueks otsustamiseks anda Tallinna-Haapsalu rahukohtusse.

Asja kohta puudub veel lõpulik otsus, kuid toodud otsuse motiivid lubavad eespool toodud vastust järeldada.

Küsimus Nr. 10.

Kas võib maakonnanõukogu maakonna-valitsuse liiget enne valitud ametiaja lõppu-ametist tagandada?

Vastus: Ei või.

1922. aastal tagandas Viru maakonnanõukogu maakonnavalitsuse liikme Hans Nurk'i ametist. Selle otsuse vastu tõstis Nurk Rakvere-Paide rahukogus kaebtuse, kus ka maakonnanõukogu otsus seadusvastaseks tunnistati ja tühistati. Sellega ei jäänud Viru maakonnavalitsus ega nõukogu rahule ja kaebasid riigikohtusse edasi.

Nüüd on riigikohus asja läbi vaadanud ja edasikaebtuse järeldusest jätnud Maakonnanõukogude kodukorra § 32 põhjal, mille järele maakonnanõukogu ümbervalimiseni, see on kolm aastat, ja nõukogul ei ole õigust enne seda tähtaega volitusi tühjaks tunnistada. (Riigikohtu adm. osak. toimetis nr. 694 l. 1924 a.)

„Päevaleht“.

Küsimus Nr. 11.

Kuidas tuleb toimetada vallavalitsuse aruande kinnitamist, kui aruande aasta eelarve alles kinnitamata, kohtu lahendada on, sest aruannet kinnitades saaks sisuliselt ka eelarve eelarveliste kulude ja tulude aruannete juures kinnitatud. A. T.

Vastus:

Viimane oletus on õige, sest eelarve on eelarvete kulude ja tulude aruannete alus, kui aruande aasta eelarveks aruannetes on võetud kohtus protesteeritud ja senini täitmisele mitte lubatud eelarve. Küsimuse lahendab 19 jaan. 1920 a. vallaja maak. omavalitsuste sissetulekute väljaminekute, eelarvete ja aruannete seaduse § 80, mis ütleb, et seniks, kuni uus eelarve jõusse astunud, jääb maksuma eelmise aasta kulu eelarve. Oli vallavalitsusel aluseks võetud uus, senini jõusse astumata eelarve, tuleb aruanne protesteerida ja nõuda, et aruande aluseks saaks võetud eelmise aasta eelarve.

Küsimus Nr. 12.

Kas maakonnavalitsus, tegutsedes kui järelvalve- asutus, on õigustatud igal juh-

tumisel nõudma, et vallanõukogu tühistaks teatava otsuse ja asja uuesti läbi vaataks?

Vastus eitav.

Omap. Aj. Järelvalve- seaduse (R. T. nr. 78—1919. a.) § 4 määrab, et järelvalve võimaldamiseks tuleb valla- nõukogude protokollidest ära kirjad seitsme päeva jooksul peale koosolekute lõppu saata maakonnavalitsusele (§ 8.), kellel õigus on kahe nädala jooksul peale ära kirjade kättesaamist administratiiv- kohtu korras protesti avaldada otsuste vastu, kui ta neis seaduse rikkumist leiab, ja protesteeritud otsuse täidesaatmist kuni kohtuotsuseni seisma panna. Paragrahv 5 omakorda määrab, et kui maakonna- valitsus (§ 8) leiab revideerimisel või muul teel saadud andmete põhjal vallavalitsuse ja valla nõukogu tegevuses seaduse rikkumist, millel kuriteo tunnused puuduvad, siis annab ta vastavale omavalitsuse asutusele teada ja määrab tähtaja seadusliku korra maksmanemiseks. Ettekirjutuse mittetäitmise korral on järelvalve- asutusel õigus ära tähendatud aja jooksul sellekohase protestiga administratiiv kohtusse pöörata ja seisma panna protesteeritud tegevuse kuni kohtu otsuseni.

Nii siis tuleb järelvalve suhtes vahet teha, kas on tegemist omavalitsuse- asutuste otsustega, milledest ära kirjad saadetakse järelvalveasutusele Omap. Aj. Järelev. S. § 4. täitmiseks, või mingi muu omavalitsuse tegevusega, mis sama seaduse § 5. on tähendatud.

Esimesel juhtumisel ei ole järelvalve- asutus õigustatud nõudma, et tema järelvalve all seisev omavalitsuse- asutus oma tehtud otsuse tühistaks ja asja uuesti arutaks ja otsustaks, vaid peab administratiivkohtu korras protesti tõstma otsuse vastu, kuna teisel juhtumisel on järelvalve- asutus kohustatud esiti nõudma, et omavalitsus seadusliku korra maksuma paneks, kui ta seda oma tegevusega rikub või on rikkunud, ja kui tema nõue täitmist ei leia, siis protesti tõstma omavalitsuse mitte seadusliku tegevuse vastu.

„Õigus“.

(Riigikohtu Adm. t. nr. 291 1—1923. a.)

Küsimus Nr. 13.

Kes on kohustatud surma ja lapse sündimise tunnistusi väljaandma, kui surnu koguduse liikmemaksu mitte tasumise tagajärjel vaimulikkude poolt maetud ei ole, sama ka laps, selle vanemate kogudusesse mitte kuuluvuse pärast, ristimata ja kodanliselt registreerimata? T. vallavalitsus.

Vastus:

Arvesse võttes, et ettepanud küsimuses on tegemist Ev.-Lutheri usku isikutega, et maksvate seaduste järele (закон о состоянiях, Vene Sead. Kogu, IX—§§ 890—904, Ev.-Lutheri usu kiriku seadus, Vene Sead. kogu §§ 271 ja teised) tähendatud isikute perekonnaseisu müüdatuste registreerimine on pandud Ev.-Lutheri usu õpetajate peale, et Ev.-Lutheri usu koguduste omavalitsuse ajutise korralduse järele („R. T.“ Nr. 28 29—1919 a.) maksukohuste mittetäitmine koguduse vastu ainult koguduse liikme hääleõiguse peale mõjuda võib ning ei vabasta koguduse õpetajat seadustega tema peale pandud perekonnaseisu muudatuste registreerimise kohusest, et Vene Ajutise Valitsuse südametunnistuse vabaduse seadusega (Собр. Узак. и Расп. Прав. № 188—1917 г.) kohaliste omavalitsuste peale on pandud ainult nende isikute perekonnaseisu muudatuste registreerimine, kes ühtegi usku ei tunnista, tuleb järeldada, et küsimuses ettenähtud tunnistusi peavad väljaandma koguduse õpetajad, peale perekonnaseisu muudatuse registreerimist, mida neile võib ettekirjutada Ev.-Lutheri usu Konsistoorium.

Äraütlemine registreerimast on ametikohuste rikkumine, mille eest õpetajad kirikuseaduste põhjal vastutusele võetakse ning matmisest äraütlemise korral isegi Nuhtluse seaduse põhjal (N. S. § 859).

E. M.

Küsimus Nr. 14.

Maakonnakoogukogu otsusega normeeriti vallasekretääride palgad ära ja sellekohane määrus avaldati „Riigi Teatajas“. Nende määrustega võttis maakonnakoogukogu vallasekretääride teenistuse kestvuse lisapalgad maakonna kanda. Lisapalgamaksimine lõpetati ära, kuigi nõukogu oma otsust ega määrust ei muutnud. Kas on vallasekretääridel õigus saamata jäänud lisapalka kohtuteel nõuda? Kas nõuda administratiiv või tsiviil kohtukorras?

Vallasekretäär.

Vastus:

Kui maakonnakoogukogu oma otsust ja väljakuulutatud määrust muutnud ei ole, on maakonnavalitsus kohastatud nõukogu otsust täitma. Ei ole ta seda teinud, jääb sekretääridel õigus tsiviil kohtukorras neile määratud summe nõuda.

Küsimus Nr. 15.

Kas on vallakoogukogul õigus Omavalitsuste ajutise maksuseaduse § 63 ehk 64

põhjal trahvida majaraamatupidajat sel juhul, kui ta enne 1. dets. nädalate ehk kuude eest lahkunud isikumaksualust välja ei registreeri ja see selle tagajärjel eelarves isikumaksualusena arvestakse, tegelikult aga uue asukoha järele isikumaksu maksab?

L. v. sekr.

Vastus: Ei ole.

§ 63 räägib kõigepealt maksualusest isikust ehk tema volinikust. Majaraamatupidaja ei ole käesoleval juhtumisel ei see ega teine. § 64 järele kuuluvad trahvi alla isikud, kes maksunõudja asutuse järeleparimise peale vale- ehk puudulikku andmeid annavad. Majaraamatut ei saa ka nende andmete hulka lugeda. Kolmandaks ei ole käesoleval juhtumisel tegu sisulise ainelise kahjuga ja maksumaksja on oma kohused seaduse järele täitnud.

Korratumat majaraamatupidajat karistatakse Siseministri määruse põhjal 14. jaan. 1921 a. („R. T.“ Nr. 5—1921 a.) 6. sept. 1920 a. ajutise seaduse järele, mis „R. T.“ Nr. 147/148—1920 a. avaldatud, politseilises korras.

Küsimus Nr. 16.

Kas kuuluvad volitused, mis vallavalitsuse poolt eraldi lehele kirjutatult posti- poisile väljaantakse postitsheki järele postiasutusele raha vastuvõtmiseks, tempelmaksu alla?

L. vallasekretäär.

Vastus: Ei kuulu.

Tempelmaksu tariif „Riigi Teatajas“ Nr. 71/72—1920 a. lehek. 567 ütleb: „Vabastatud on volitused postisaadetiste vastuvõtmiseks.“ Erandit see tariif eraldi lehele kirjutatud volituse kohta ei tee. Postitsheki ruum ei lubagi tsheki lehele enesele volitust kirjutada. Postkontorid ei nõua ka volituste peale tempelmarke.

Küsimus 17. Kas võib maakonnavalitsus valla ametnikke distsiplinaarkorras karistada?

Vastus: Ei või.

Viru maakonnavalitsus otsustas 24. oktoobril 1921. a. distsiplinaarkorras karistada 1866. a. vallakogukonna seaduse § 34 põhjal Saksi vallavanemat J. Kraamanni vallavalitsuse revideerimise juures ilmsik- tulnud asjaajamises ja raamatupidamises hooletuse ning lohakuse eest 3-päevase arestiga.

J. Kraamanni kaebtuse tagajärjel vaatas Rakvere-Paide rahukogu 14. dets. 1921. a. tema asja läbi ja leidis, et maakonnavalit-

susel praegusel ajal ei ole üldse õigust vallavalitsuse liikmeid ja ametnikke 1866. a. valla kogukonna sead. § 34 alusel distsiplinaarkorras rahatrahviga või arestiga karistada, sest selle seaduse peatükk III jaotus III, §§ 32—34, mis puutub järeelvalvesse valla omavalitsuse tegevuse üle, ning vallametnikkude vastutusele võtmisse, olevat ära muudetud omavalitsuse ajut. järeelvalve seaduse (R. Teataja nr. 78—1919. a.) §§4—7.

Sellepärast muutis rahukogu Viru maakonnavalitsuse otsuse kaebaja Kraamanni distsiplinaarkorras karistamise üle ära.

Viru maakonnavalitsuse volinik riigikohtule antud revisjonikaebtuses palub rahukogu otsust muuta, kus juures toetades ajut. järeelvalve sead. §§ 10 ja 12 peale, väitab, et valla kogukonna sead. § 34 ei olevat vastolus ajut. järeelvalve seadusega ja sellepärast olevat see maksev ja maakonnavalitsusel olevat õigus selle põhjal karistust määrata.

Käesolevat asja läbivaadates ja prokurööri arvamist ära kuuldes, leidis riigikohus, et seadused, mis rahukogu käesoleval juhtumistel käsitanud, on õieti tõlgitsetud ja sellepärast jättis revisjonikaebtuse tagajärjeta.

Distsiplinaarkorras karistamise õiguse all mõistetakse niisugust õigust, mis ülemusele võimaluse annab omale alluvaid ametnikke oma võimuga karistada, ilma kohtuta, vähemate ülesastumiste eest, mis nuhtluse seaduses ettenähtud kuriteo tunnismärke ei sisalda; teiste sõnadega — on tarvis, et karistatu peab seisma karistajaga vahenditu alluvuses.

Nuhtluse sead. § 69 märkus määrab, et distsiplinaar karistused võivad määratud saada vahenditu ülemuste korralduste põhjal. Selle sama nõudele vastab ka 1866. a. valla kogukonna sead. § 34, mille järele vallavanemad ja nende abid ja teised ametnikud väikeste ametist ülesastumiste eest distsiplinaarkorras laituse, noomituse, rahatrahviga kuni 5 rublani ja arestiga kuni 7 päevani karistatud võivad saada ülemasutuste ja kuritööde eest nemad lahti lastakse ja karistamiseks kohtu alla antakse. Sealjuures selgitamiseks, keda ülemasutuse all mõistetakse, on juhitud sama seaduse § 32 peale. See viimane määrab, et vallavanemad ja nende abid administratiiv suhtes seisavad talurahvaasjade kommissaride vahenditu võimkonna all. Vallavanema ja ülepea iga vallaametniku alluvus talurahvaasjade kommissarile leidis oma väljenduse ka

valla kogukonna sead. § 27, mis nõuab, et nimetatud valitud ametnikud peavad tema poolt ametisse kinnitatud saama. Niisugust vahekorda, mis ülemuse ja temale alluva ametniku vahel on, kus ülemusel korrapidamiseks koduseks abinõuks on antud distsiplinaarvõim, ei tunne omavalitsuse ajutine järeelvalve seadus (R. T. nr. 78—1919. a.) See seadus tunneb ainult järeelvalve asutusi, mitte ülemasutusi. Järeelvalve asutustele on antud ainult õigus omavalitsuste tegevuse seaduslikkuse üle (sead. § 1) järeelvalvet teostada ja nende tegevust kontroleerida, mitte aga oma võimuga sundida oma tahtmist täitma. Selles mõttes on ka kokku seatud omaval. aj. järeelvalve sead. § 5 ja 6, mis 1866. a. valla kogukonna sead. § 34 oma sisu poolest vastavad (omaval. aj. järeelvalve sead. § 8). Puudub aga järeelvalve asutusel karistamise õigus distsiplinaarkorras, siis tuleb tunnistada, et omav. aj. järeelvalve sead. § 10 põhjal on 1866. a. valla kogukonna sead. § 34, kui maksvale seadusele vastu käiv, oma maksvuse kaotanud.

Nii ei või ka Viru maakonnavalitsuse kaebtus, mis valla kogukonna sead. § 34 peale rajatud, rahuldamist leida.

„Päevaleht“.

Küsimus Nr. 18.

Kas ametiasutused on kohustatud oma otsuste kohta asjast huvitatud isikule seletust andma?

Vastus: eitav.

Seaduses ei ole seda ettenähtud.

Kui keegi leiab, et tema õiguslised või varanduslised huvid on ametiasutuse tegevusega, korraldusega, otsusega või tegevusega olekuga seadusevastaselt puudutatud, võib ta adm. kohtu korras ametiasutuse vastu kaebust tõsta, aga mitte ametiasutuse poole pöörata seletuse nõudmisega, ja administratiiv kohus ei saa ametiasutust sundida seesugust eraisiku nõudmist täitma.

(„R. Adm. t.“ nr. 707 — 1922).

„Õigus.“

„Maaomavalitsuse“

toimetus ja talitus asuvad nüüd

SUUR ROOSIKRANTSI UUL. NR. 12
alumisel korral.

Telefon Nr. 1064.

Vastutav toimetaja: Eesti Maakondade Liidu sekretäär H. Avikson.

Väljaandja: Eesti Maakondade Liit.